

บทนำ

วิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์

บทนำนี้ จำแนกออกเป็น ๓ ตอนใหญ่ ๆ ในตอนที่หนึ่งจะกล่าวถึงคำนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ ตอนที่สองจะกล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ และตอนที่สามกล่าวถึงประโยชน์อันจำกัดของเศรษฐศาสตร์ตะวันตก

๑. คำนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์

เมื่อนายอาดัม สมิท เขียนหนังสือเรื่อง *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of the Nation* ซึ่งถือเป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์เล่มแรกในปี ค.ศ. ๑๗๗๖ สมิทกล่าวถึงวิชาเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นวิชาว่าด้วยศาสตร์ของรัฐบาลหรือนักนิติบัญญัติ^๑ ในเวลานี้ ดูเหมือนว่าจะไม่มีนักเศรษฐศาสตร์คนใดที่เห็นชอบกับคำนิยามดังกล่าวนี้ และถ้าจะว่ากันไปแล้ว ก็คงไม่มีคำนิยามใดที่นักเศรษฐศาสตร์ทั้งหลายจะยอมรับร่วมกัน

จุดมุ่งหมายของการให้คำนิยามวิชาการสาขาหนึ่งสาขาใด มีอยู่อย่างน้อย๒ประการ คือ ประการแรก เพื่อกำหนดขอบเขตของวิชาการแขนงนั้น และในประการที่สอง เพื่อกำหนดเนื้อหาสาระของสาขาวิชาดังกล่าว ด้วยเหตุดังนั้น ในระยะแรกเริ่มที่สาขาวิชานั้น ๆ ยังไม่เจริญ จึงเป็นการยากลำบากที่จะให้คำนิยาม ต่อเมื่อวิชาได้เจริญก้าวหน้าจนถึงระดับหนึ่ง การให้คำนิยามเพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหาสาระของวิชา จึงจะอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้^๒ เพราะฉะนั้น เราจะเห็นได้ว่า แม้จนบัดนี้ นักวิชาการแขนงต่าง ๆ ยังมิได้มีมติลงร่อยรอยเดียวกันเกี่ยวกับคำนิยามของวิชาแขนงนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

๑. "Political economy is a branch of the science of a statesman or legislator." คุ Adam Smith, *Wealth of the Nations*, Book 4.

๒. Lionel Robbins, *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*, chapter 1.

คำนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์อาจจำแนกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ^๓ คือ คำนิยามที่เน้นถึงสวัสดิการทางเศรษฐกิจของมนุษย์ประเภทหนึ่ง และคำนิยามที่เน้นถึงความหามาได้อีกของทรัพยากรอีกประเภทหนึ่ง

๑.๑ คำนิยามที่เน้นถึงสวัสดิการทางเศรษฐกิจของมนุษย์

Materialistic Definition of Economics

คำนิยามประเภทนี้ จะชี้ให้เห็นถึงขอบเขตและเนื้อหาสาระของวิชาเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงการอยู่ดีกินดีของมนุษย์ และการอยู่ดีกินดีในที่นี้ ก็เน้นเฉพาะการอยู่ดีกินดีทางวัตถุเท่านั้น ตัวอย่างของคำนิยามประเภทนี้ จะเห็นได้จากผลงานของนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญๆ ยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และแม้แต่ักเศรษฐศาสตร์บางคนในศตวรรษนี้ ก็ยังให้คำนิยามในแนวนี้ อาทิเช่น^๔

(ก) เอ็ดวิน แคนนัน (Edwin Cannan) ในหนังสือเรื่อง *Elementary Political Economy* กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นวิชาที่ “ศึกษาถึงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ดีกินดีทางวัตถุของมนุษย์”^๕

(ค) เอ.ซี. พิกกู (A.C. Pigou) ในหนังสือเรื่อง *The Economics of Welfare* กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นศาสตร์ที่ “ศึกษาถึงสวัสดิการทางเศรษฐกิจ”^๖ ขณะเดียวกันก็ให้คำนิยามของคำว่า “สวัสดิการทางเศรษฐกิจ” ว่า หมายถึง “ส่วนของความสุขหรือสวัสดิการ ซึ่งสามารถวัดในรูปตัวเงินได้โดยตรงหรือโดยอ้อม”^๗

(ค) อัลเฟรด มาร์แชลล์ ให้คำนิยามว่า “เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ว่าด้วยการดำรงชีวิตตามปกติของมนุษย์ โดยศึกษาถึงการกระทำของสังคมและปัจเจกชนเฉพาะ

๓. *Ibid*

๔. *Ibid.*

๕. “a study of the things having to do with man's material welfare”

๖. “the study of economic welfare”

๗. “that part of welfare which can be brought directly or indirectly into relation with the measuring rod of money”

ส่วนที่มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นที่สุดกับการบรรลุความอยู่ดีกินดี และการใช้วัสดุ
ปัจจัยเพื่อการอยู่ดีกินดี”^๘

๑.๒ คำนิยามที่เน้นถึงความหายากได้ยากของทรัพยากร

Scarcity Definition of Economics

คำนิยามประเภทนี้ มักจะเน้นให้เห็นถึงความจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ในมนุษย์-
โลก และด้วยเหตุดังนั้น จึงจำเป็นที่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่า
ที่จะเป็นไปได้ คำนิยามในแนวนี้นี้ มักจะเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมรรควิธีต่าง ๆ กับ
เป้าหมาย เป้าหมายที่พูดถึงในที่นี้มักจะหมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
(efficient allocation of resources) ในเวลาที่นักเศรษฐศาสตร์กล่าวถึงการใช้ทรัพยากร
อย่างมีประสิทธิภาพ นักเศรษฐศาสตร์มักจะหมายถึงการใช้ทรัพยากรไปในทางที่ทำให้
สังคมมีสวัสดิภาพสูงสุด ทรัพยากรแต่ละอย่างแต่ละชนิดที่มีอยู่นั้น ย่อมนำไปใช้เพื่อการ
ต่าง ๆ ได้ ความจำกัดของทรัพยากรทำให้เราต้องตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อการหนึ่ง
การใดโดยเฉพาะ และประเด็นนี้เองที่นักเศรษฐศาสตร์บางคนถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษา
วิชาเศรษฐศาสตร์ จึงได้นำมากำหนดเป็นคำนิยาม ลอร์ด รอบบินส์ ดูเหมือนจะเป็น
นักเศรษฐศาสตร์คนแรก ๆ ที่ให้คำนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ในแนวนี้นี้ โดยกล่าวว่า
เศรษฐศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผล
กับมรรคอันหายากได้ยาก ซึ่งมีทางเลือกใช้เพื่อการต่าง ๆ กัน^๙ และก็ดูเหมือนอีกเช่นเดียว
กันว่า การให้คำนิยามวิชาเศรษฐศาสตร์ในแนวนี้นี้ มีอิทธิพลต่อการศึกษาเศรษฐศาสตร์
ตะวันตกในปัจจุบันนี้ ดังจะเห็นได้ว่า ตำราเศรษฐศาสตร์ตะวันตกเป็นอันมาก มักจะให้คำ
นิยามวิชาเศรษฐศาสตร์ในแนวนี้นี้ อาทิเช่น นายพอล แซมมวลสัน นักเศรษฐศาสตร์ชาว

๘. Alfred Marshall, *Principles of Economics*, p. 1. "Political Economy or Economics is a study of mankind in the ordinary business of life; it examines that part of individual and social action which is most closely connected with the attainment and with the use of the material requisites of wellbeing."

๙. Robbins, *op. cit.*, "Economics is the science which studies human behaviour as a relationship between ends and scarce mean which have alternative uses."

อเมริกัน ซึ่งเคยได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ ได้ให้คำนิยามวิชาเศรษฐศาสตร์ไว้ว่า “เศรษฐศาสตร์ คือ การศึกษาวิธีการที่มนุษย์และสังคมตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรการผลิตอันหามาได้ยาก ซึ่งอาจใช้เพื่อการต่าง ๆ กันได้ ไปผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ และแจกแจงสินค้าและบริการเหล่านั้นเพื่อการบริโภค ไม่ว่าในปัจจุบันหรือในอนาคตระหว่างประชาชนและกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะต้องใช้เงินหรือไม่ก็ตาม”^{๑๐}

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า เนื้อหาสาระของวิชาเศรษฐศาสตร์ ตามคำนิยามสองแนวนี้แตกต่างกันอย่างมาก เพราะถ้าหากเรายึดถือคำนิยามที่เน้นถึงสวัสดิการทางเศรษฐกิจของมนุษย์ เนื้อหาสาระของวิชาเศรษฐศาสตร์จะเน้นหนักไปในด้าน การเพิ่มพูนความมั่งคั่ง ความสมบูรณ์พูนสุขทางวัตถุของมนุษย์ แต่ถ้าหากเรายึดถือคำนิยามที่เน้นถึงความหาได้ยากของทรัพยากร เนื้อหาสาระของวิชาเศรษฐศาสตร์จะเน้นหนักไปในด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถึงกระนั้น คำนิยามทั้งสองแนวนี้ต่างก็มีข้อที่เหมือนกันอยู่ข้อหนึ่ง คือ การยอมรับว่าเศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม

คำนิยามทั้งสองแนวนี้ ต่างก็มีข้อบกพร่องด้วยกันทั้งสิ้น และดูเหมือนจะเป็นกรณีปกติธรรมดาของการให้คำนิยามวิชาแขนงต่าง ๆ เพราะในขณะที่ความก้าวหน้าทางวิชาการยังคงมีอยู่เรื่อย ๆ การเขียนถ้อยคำเพียงไม่กี่บรรทัดเพื่อบรรยายขอบเขตและเนื้อหาสาระของวิชาย่อมเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก บางทีเราอาจบอกได้โดยง่ายว่า สัตว์ประเภทใดเป็นช้างหรือเป็นม้า แต่เราก็มีปัญหายากอย่างยิ่งที่จะให้คำนิยามว่า ช้างคืออะไร และม้าคืออะไร

คำนิยามที่เน้นถึงสวัสดิการทางเศรษฐกิจของมนุษย์ มีข้อบกพร่องที่อาจชักนำให้เข้าใจผิด ในลักษณะและเนื้อหาสาระของวิชาได้ เพราะเศรษฐศาสตร์มิได้ศึกษาเฉพาะแต่สวัสดิการทางเศรษฐกิจของมนุษย์เท่านั้น และที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือ ความสุขความพอใจของมนุษย์หาได้เกิดจากวัตถุแต่เพียงอย่างเดียวไม่

๑๐. Paul A. Samuelson, *Economics* ; “Economics is the study of how men and society end up choosing, with or without the use of money, to employ scarce productive resources which could have alternative uses, to produce various commodities and distribute them for consumption, now or in the future among various people and groups in society.”

ส่วนข้อบกพร่องของคำนิยามที่เน้นถึงความหาได้ยากของทรัพยากร ก็อยู่ที่ว่า คำนิยามในแนวนั้น เน้นถึงเป้าหมายสำคัญของระบบเศรษฐกิจเพียงเป้าหมายเดียว คือ การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีได้ให้ความสำคัญแก่เป้าหมายอื่น ๆ เพราะตามปกติแล้ว ระบบเศรษฐกิจหาได้มีแต่เป้าหมายการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพียงเป้าหมายเดียว หากทว่ายังอาจมีเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป้าหมายความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ประชาชาติ เป้าหมายเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และอื่น ๆ

๒. วิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ก็เหมือนกับศาสตร์แขนงอื่น ๆ ที่อาจจำแนกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งศึกษาถึงสิ่งที่เคยเป็นมาในอดีต (what was) สิ่งที่กำลังเป็นอยู่ (what is) และสิ่งที่กำลังจะเป็น (what will be) เศรษฐศาสตร์ส่วนนี้ เราเรียกว่า **Positive Economics** และวิชาที่จัดเป็นเศรษฐศาสตร์ประเภทนี้คือทฤษฎีและหลักเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ เศรษฐศาสตร์อีกส่วนหนึ่งศึกษาถึงสิ่งที่ควรจะเป็น (what ought to be) เราเรียกเศรษฐศาสตร์ส่วนนี้ว่า **Normative Economics** ความแตกต่างระหว่างสองส่วนนี้ อยู่ที่ว่า **Positive Economics** นั้นสามารถพิสูจน์ความถูกต้องหรือไม่ถูกต้องได้ด้วยการหาประจักษ์พยานข้อเท็จจริง ส่วน **Normative Economics** นั้น เราไม่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องหรือไม่ถูกต้องด้วยการหาประจักษ์พยานข้อเท็จจริง กล่าวอีกนัยหนึ่ง **Positive Economics** มิได้มีการใช้คำนิยามส่วนบุคคล (value judgment) ส่วน **Normative Economics** มีการใช้ดุลพินิจส่วนบุคคล

แต่เดิมนั้น ชื่อวิชาเศรษฐศาสตร์ในภาษาอังกฤษคือ **Political Economy** แต่ต่อมาได้กลายมาเป็น **Economics** การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นในราวต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และนับตั้งแต่หลังสงครามโลกที่สองเป็นต้นมา ก็เกือบจะไม่มีใครใช้คำว่า **Political Economy** อีกเลย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้มีข้อที่พึงสังเกตอยู่สองประการคือ ประการแรก การที่วิชาเศรษฐศาสตร์ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า **Economics** ซึ่งลงท้ายว่า -ics นั้น แสดงให้เห็นว่าวิชานี้พยายามที่จะใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์ โดยหลีกเลี่ยง

การใช้วิจารณ์ส่วนบุคคล ประการที่สอง การตั้งคำว่า political ออกจากข้อ
วิชาในภาษาอังกฤษ แสดงให้เห็นว่า การศึกษาเศรษฐศาสตร์จะเน้นเฉพาะปัจจัยทาง
เศรษฐกิจ โดยไม่ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (non-economic
factors) โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางการเมือง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เศรษฐศาสตร์ตะวันตกในปัจจุบันพยายามที่จะใช้วิธีการ
วิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific method) เป็นวิธีการ
ศึกษาที่พยายามตอบคำถามโดยอาศัยประจักษ์พยาน (evidence) ดังนั้น เพื่อที่จะให้เข้าใจ
วิธีการศึกษาเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน เราจำต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับวิธีการศึกษา
ทางวิทยาศาสตร์ โดยจะจำแนกกล่าวถึงลักษณะของทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ และองค์
ประกอบของทฤษฎี

๒.๑ ทฤษฎี คืออะไร

ทฤษฎี คือ ข้อเสนอ (proposition) ที่พยายามให้อรรถาธิบายแก่ปรากฏการณ์ที่
เกิดขึ้น ทฤษฎีแตกต่างจากข้อสังเกตการณ์ (observations) เพราะข้อสังเกตการณ์มุ่งแต่
จะเสนอข้อมูล และลำดับของเหตุการณ์ แต่ทฤษฎีพยายามอธิบายว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่
เกิดขึ้นตามลำดับนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร ตัวอย่างเช่น

(ก) ประเทศกลุ่มโอเปกขึ้นราคาน้ำมัน

(ข) ราคาสินค้าในเมืองไทยแพงมากขึ้น

เหตุการณ์ (ก) และ (ข) เป็นเพียงข้อสังเกตการณ์ ยังมีใช้ทฤษฎี เพราะมิได้อธิบายความ
เกี่ยวพันระหว่างปรากฏการณ์ทั้งสองนี้ ในกรณีนี้ สิ่งที่เราเรียกว่าทฤษฎี ก็คือ คำอธิบาย
ความเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์(ก) กับเหตุการณ์(ข) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คำ
อธิบายที่ว่า ทำไมเมื่อประเทศกลุ่มโอเปกขึ้นราคาน้ำมันแล้ว ราคาสินค้าในเมืองไทยจึง
แพงมากขึ้น

ความไม่เข้าใจว่า ทฤษฎีคืออะไร ยังผลให้มีการกล่าวกันว่า “เป็นจริงตามทฤษฎี
แต่ใช้ไม่ได้ในทางปฏิบัติ” เพราะทฤษฎีในตัวของมันเองมิใช่ข้อปฏิบัติ แต่ทฤษฎีเป็น

เพียงคำอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเท่านั้น สิ่งที่จะเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติก็นิยทานโยบายของทฤษฎี (implications) มิใช่ตัวทฤษฎีเอง ทฤษฎีที่เป็นประโยชน์จะต้องเป็นทฤษฎีที่สามารถให้คำทำนายเกี่ยวกับผลของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ข้อที่ควรกล่าวถึงก็คือ ทฤษฎีมิใช่ความจริง (truth) เสมอไป เพราะทฤษฎีเกิดจากความพยายามของนักวิชาการแขนงต่าง ๆ ที่จะเสนอคำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวนั้นจะเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือปรากฏการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์และสังคม ทฤษฎีจึงอาจผิดได้และโดยข้อเท็จจริงนักวิชาการแขนงต่าง ๆ ก็มักจะนำเสนอทฤษฎีใหม่ ๆ เพื่อหักล้างทฤษฎีเก่า ๆ อยู่เนือง ๆ

๒.๒ องค์ประกอบของทฤษฎี

ทฤษฎีประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญสองส่วน คือ

- (ก) คำนิยามและสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ (definitions and assumptions)
- (ข) คำทำนาย (predictions)

ศัพท์แสงที่ใช้ในวิชาการสาขาต่าง ๆ มักจะมีความหมายไม่เหมือนกัน ในบางกรณีความหมายของศัพท์ที่ใช้อาจคล้ายคลึงกัน แต่ขอบเขตของความหมายแตกต่างกัน ดังนั้นในการนำเสนอทฤษฎี หากมีการใช้ศัพท์ทางวิชาการในความหมายที่แตกต่างไปจากความเข้าใจโดยทั่วไป นักเศรษฐศาสตร์หรือนักวิชาการแขนงอื่น ๆ มักจะเริ่มต้นด้วยการให้คำนิยามศัพท์สำคัญ ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ หลังจากนั้น จึงแถลงสมมติฐาน (assumptions) ที่ใช้ในการนำเสนอทฤษฎี สมมติฐานเป็นส่วนสำคัญของทฤษฎี แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า "สมมติฐาน" มีความหมายได้ออย่างน้อย ๓ ประการ คือ

- (๑) สมมติฐานที่สมมติว่า พฤติกรรมในมนุษย์โลกเป็นไปตามที่สมมติ เช่น สมมติว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่เห็นแก่ตัว มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล ฯลฯ
- (๒) สิ่งที่สมมติขึ้น ผู้ที่สมมติตราบดีว่าขัดกับความจริง แต่สมมติไปเพื่อสะดวกแก่การวิเคราะห์ ในการสมมติดังกล่าว ผู้สมมติจักต้องมีศรัทธาว่า สิ่งที่ตนสมมติขึ้น ไม่

มีผลที่จะทำให้ผลของการวิเคราะห์คลาดเคลื่อนไปมากนัก เช่น ในทฤษฎีที่ว่าด้วยอัตราค่าจ้าง ผู้สมมติอาจสมมติไปก่อนว่าลูกจ้างทุกคนมีความสามารถเท่าเทียมกัน

(๓) สมมติฐานที่ใช้ในการนำเสนอทฤษฎี มีความสำคัญอย่างมาก และทฤษฎีที่เสนอจักใช้ได้ก็ต่อเมื่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นไปตามที่สมมติฐานนั้น

ดังนั้น การวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใด โดยอ้างว่า สมมติฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ไม่สมจริง (unrealistic) นั้น จึงควรทำอย่างระมัดระวัง เพราะสมมติฐานที่ใช้ อาจไม่มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ ดังที่กล่าวในข้อ (๒) ข้างต้นนี้ นอกจากนี้ในบางกรณี พฤติกรรมในมนุษย์โลกมีอยู่มากมาย จนนักวิชาการจำเป็นต้องหยิบยกปรากฏการณ์บางอย่าง มากำหนดเป็นสมมติฐานเท่านั้น อาทิเช่น สมมติฐานเกี่ยวกับเป้าหมายของบริษัท บางบริษัทอาจต้องการกำไรสูงสุด (profit maximization) บางบริษัทอาจต้องการขายสินค้าให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ (sales-revenue maximization) บางบริษัทผู้จัดการอาจต้องการประโยชน์สุขส่วนตนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ (managerial utility maximization) ฯลฯ เพราะฉะนั้น การวิเคราะห์พฤติกรรมของหน่วยผลิตจึงต้องอาศัยสมมติฐานเกี่ยวกับเป้าหมายของหน่วยผลิตที่แตกต่างกัน เป็นเหตุให้ทฤษฎีที่นำเสนออาจใช้ได้ ในบางกรณี และใช้ไม่ได้ในบางกรณี

เมื่อได้ให้คำนิยามและสมมติฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์แล้ว นักเศรษฐศาสตร์ก็จะอาศัยกระบวนการทางตรรกวิทยาในการวิเคราะห์ และได้ข้อสรุปออกมา ข้อสรุปที่ได้มักจะมีลักษณะเป็นคำทำนาย (predictions) คำทำนายจะมีลักษณะเป็นประโยคที่แสดงเงื่อนไข (conditional statement) เช่น “ถ้างบประมาณของรัฐบาลขาดดุลมากขึ้น การจ้างงานจะเพิ่ม^{ขึ้น}” ฯลฯ

ในการทดสอบทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดว่าจะใช้ได้หรือไม่นั้น เราสามารถทดสอบได้อย่างน้อย ๒ ทางคือ ทางที่หนึ่ง ได้แก่ การทดสอบสมมติฐานที่ใช้ในการนำเสนอทฤษฎี และทางที่สองได้แก่การทดสอบคำทำนายของทฤษฎีที่เสนอนี้

หากสมมติฐานที่ใช้มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ ข้อทดสอบความใช้ได้หรือใช้ไม่ได้ของทฤษฎีข้อแรกก็คือ ความสมจริงของสมมติฐานที่ใช้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การ

ทดสอบว่า สมมติฐานที่ใช้ตรงต่อสภาพที่เป็นจริงในสังคมหรือไม่ แต่ดังได้กล่าวแล้วว่า การทดสอบในข้อนี้จำเป็นต้องทำด้วยความระมัดระวัง เพราะในบางครั้งสมมติฐานที่ใช้ อาจไม่มีความสำคัญต่อผลการวิเคราะห์ประการหนึ่ง และสมมติฐานที่ใช้ อาจเป็นจริงเพียงบางส่วน มิได้เป็นจริงทั้งหมดอีกประการหนึ่ง

ข้อทดสอบความใช้ได้หรือใช้ไม่ได้ของทฤษฎีข้อที่สองก็คือ การทดสอบว่า คำทำนายของทฤษฎีตรงต่อสภาพที่เป็นจริงหรือไม่ เช่น ทฤษฎีอุปสงค์ (Theory of Demand) กล่าวว่า “ถ้าหากกำหนดให้สิ่งอื่น ๆ คงที่ (ceteris paribus) เมื่ออุปสงค์ที่มีต่อเนื้อหมูมีมากขึ้น ราคาหมูจะแพงขึ้น” การทดสอบคำทำนายของทฤษฎีนี้ ก็ด้วยการสังเกตการณ์ว่า เมื่อสิ่งอื่น ๆ คงที่และอุปสงค์ที่มีต่อเนื้อหมูมีมากขึ้น ราคาเนื้อหมูจะแพงขึ้นจริงหรือไม่

นอกเหนือจากการทดสอบสมมติฐานและคำทำนายของทฤษฎีแล้ว สิ่งที่จะต้องทดสอบได้อีกข้อหนึ่งก็คือ ความถูกต้องของการใช้ลำดับแห่งเหตุผล แต่ตามปกติแล้ว ความผิดพลาดในเรื่องนี้ปรากฏไม่มากนัก ความสนใจในการทดสอบความใช้ได้หรือใช้ไม่ได้ของทฤษฎีจึงเน้นเฉพาะการทดสอบสมมติฐานและคำทำนายของทฤษฎี อย่างไรก็ตาม ความถูกต้องของการใช้ลำดับแห่งเหตุผลเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้ามไป ตัวอย่างของการใช้ลำดับแห่งเหตุผลที่ผิดพลาด เช่น

นายแดงสูงกว่านายดำ

นายดำสูงกว่านายขาว

ดังนั้น นายขาวสูงกว่านายแดง

นอกจากนี้ ข้อผิดพลาดที่มักปรากฏอยู่เนืองๆ ก็คือ การให้ข้อสรุปในรูปของสิ่งที่ควรจะเป็น (what ought to be) จากสมมติฐานที่ให้ข้อเท็จจริง (positive assumptions) เพราะโดยหลักตรรกวิทยาแล้ว เราไม่อาจที่จะให้ข้อสรุปในรูปของสิ่งที่ควรจะเป็น (normative statement) จากสมมติฐานที่ให้ข้อเท็จจริงได้ ตัวอย่างเช่น

(ก) ร้านตัดเสื้อของนายแดงคิดค่าตัดในราคาถูก

(ข) ร้านตัดเสื้อที่ประชาชนนิยมคิดค่าตัดแพงกว่าร้านนายแดง

(ค) ดังนั้น นายแดงควรจะเพิ่มค่าตัดเสื้อ

ประโยค (ก) และ (ข) ตามตัวอย่างข้างต้นนี้ เป็น **positive assumptions** ส่วนประโยค (ค) ซึ่งเป็นข้อสรุปนั้น กลับเป็น **normative statement**

ถ้าหากทฤษฎีที่นำเสนอใช้ไม่ได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะสมมติฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ไม่ตรงต่อสภาพที่เป็นจริง หรือคำทำนายไม่เป็นจริง หรือมีข้อผิดพลาดในการใช้ลำดับแห่งเหตุผล นักวิชาการย่อมมีทางเลือกอยู่สองทางคือ ทางที่หนึ่ง ละทิ้งทฤษฎีที่ผู้เสนอนั้น แล้วแสวงหาทฤษฎีใหม่ที่สามารถอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์และสังคมได้ดีกว่าทางที่สอง อาจจะยังไม่ละทิ้งทฤษฎีดังกล่าว แต่พยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น หากความบกพร่องเกิดจากการใช้ลำดับแห่งเหตุผลที่ผิด ก็พยายามแก้ไขในส่วนนี้ หากความบกพร่องเกิดจากความไม่สมจริงของสมมติฐานและคำทำนายของทฤษฎี ก็พยายามปรับปรุงทฤษฎี โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ค้นพบใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้วยการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมสมมติฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ให้ตรงต่อสภาพที่เป็นจริงมากขึ้น

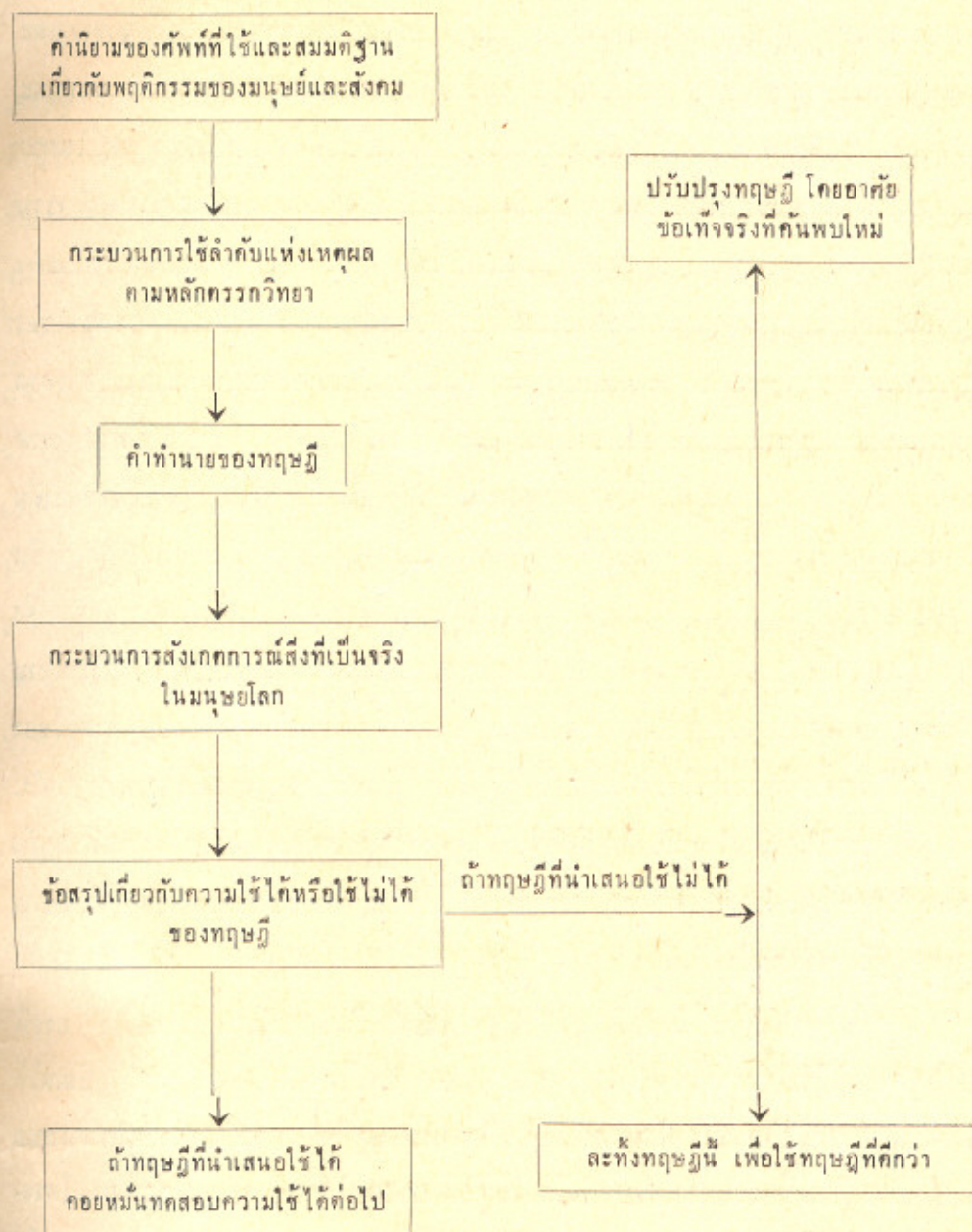
ถ้าหากทฤษฎีที่นำเสนอใช้ได้ ทั้งในแง่ของสมมติฐานที่ใช้ คำทำนายที่ให้ และการใช้ลำดับแห่งเหตุผล สิ่งที่ยังทำต่อไปก็คือ คอยหมั่นทดสอบความใช้ได้ของทฤษฎีนี้ต่อไป ขอให้ดูกระบวนการนำเสนอทฤษฎีจากแผนภาพที่ ๑

๓. เศรษฐศาสตร์ตะวันตกกับประโยชน์ที่มีต่อประเทศไทย

ในปัจจุบัน นักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญ ๆ ของโลกต่างตระหนักกันดีถึงประโยชน์อันจำกัดของเศรษฐศาสตร์ตะวันตก และได้มีการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อหาหนทางแก้ไข บทนำนี้ไม่อาจกล่าวถึงเรื่องนี้ได้ครบทุกถ้อยกระบวนความ ดังนั้น จึงจะกล่าวเพียงสั้น ๆ เท่านั้น โดยทั่วไป เราอาจกล่าวได้ว่า การที่เศรษฐศาสตร์ตะวันตกไม่สู้มีประโยชน์มากนัก เป็นผลจากลักษณะของวิชาเศรษฐศาสตร์และวิวัฒนาการของวิชาเศรษฐศาสตร์เอง

(ก) ประโยชน์อันจำกัดของเศรษฐศาสตร์อันเกิดจากลักษณะของวิชา เศรษฐศาสตร์เป็นแขนงวิชาของสังคมศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์และกลุ่มชน ถึงแม้ว่าเศรษฐศาสตร์จะพยายามใช้วิธีการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ แต่เศรษฐ-

แผนภาพที่ ๑ กระบวนการนำเสนอทฤษฎี

ศาสตร์ก็แตกต่างจากวิทยาศาสตร์โดยทั่วไป เพราะในขณะที่แขนงวิชาของวิทยาศาสตร์บางแขนงสามารถทดลองปฏิบัติการได้ แต่เศรษฐศาสตร์ไม่สามารถใช้มนุษย์โลกเป็นห้องทดลองได้ นอกจากนี้ เศรษฐศาสตร์ยังศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์และสังคม โดยที่พฤติกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่ยากจะคาดคะเนได้เพราะแตกต่างกันไปตามปัจเจกชน และแตกต่างกันไปตามกาลเวลา อย่างไรก็ตาม แม้พฤติกรรมของมนุษย์ในฐานะปัจเจกชนจะทำนายทายทักได้ยาก แต่ก็ทำได้ หมายความว่า จะอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์ไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพราะเมื่อมนุษย์รวมตัวกันเป็นกลุ่ม เราก็พอจะคาดคะเนพฤติกรรมของกลุ่มชนได้ โดยอาศัยกฎทางสถิติที่เรียกกันว่า *The Law of Large Numbers* กฎดังกล่าวนี้มีใจความสำคัญว่า พฤติกรรมที่ปราศจากเป้าหมายหรือที่แปลกประหลาดของมนุษย์แต่ละคน (random movement) มีแนวโน้มที่จะหักกลบลบกัน ดังนั้น การคาดคะเนพฤติกรรมของมนุษย์โดยส่วนรวมจึงอยู่ในวิสัยที่จะเป็นไปได้ อาทิเช่น “หากอากาศยิ่งร้อนเพียงใด เครื่องดื่มก็จะยิ่งขายดีเพียงนั้น” ฯลฯ ถึงแม้คนบางคนจะไม่ดื่มเครื่องดื่ม บางคนอาจจะดื่มในปริมาณเท่าเดิมไม่ว่าภูมิอากาศจะเป็นอย่างไร แต่บางคนจะดื่มมากขึ้นเมื่ออากาศร้อนขึ้น และคนที่ไม่เคยดื่ม อาจจะเริ่มดื่มเมื่ออากาศร้อนขึ้น เพราะฉะนั้น จึงอาจเป็นไปได้ที่เมื่ออากาศร้อนขึ้น โดยส่วนรวมคนจะดื่มเครื่องดื่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่า *Law of Large Numbers* จะเป็นกฎสากล แต่การนำทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของฝรั่งซึ่งได้จากการศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของฝรั่งและปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจในสังคมฝรั่งมาใช้ในเมืองไทยนั้นย่อมมีข้อจำกัด เพราะรูปแบบของพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของคนไทย และปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจในสังคมไทยอาจแตกต่างจากฝรั่ง คำทำนายของทฤษฎีจึงอาจแตกต่างกันด้วย

(ข) ประโยชน์อันจำกัดของเศรษฐศาสตร์อันเกิดจากวิวัฒนาการของวิชา การที่เศรษฐศาสตร์มีวิวัฒนาการจาก political economy มาเป็น economics นั้น ยังผลให้นักเศรษฐศาสตร์ให้ความสนใจเฉพาะแต่ปัจจัยทางเศรษฐกิจในการวิเคราะห์และนำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจโดยไม่สนใจให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการเมือง โครงสร้างชนชั้นในสังคม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ฯลฯ แต่ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ

ทำให้เกิดขึ้นโดยโดดเดี่ยวต่างหากจากปรากฏการณ์ทางสังคมและการเมืองอื่น ๆ แต่ประการใดไม่ ดังนั้น การให้ความสนใจเฉพาะแต่ปัจจัยทางเศรษฐกิจในการวิเคราะห์พฤติกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเหตุให้คำอธิบายหรือทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ไม่สู้เป็นประโยชน์เท่าที่ควร

เมื่อพิจารณากรณีของประเทศด้อยพัฒนาอย่างประเทศไทย ประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์ยังมีน้อยลงไปอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า สมมติฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ซึ่งอาจเป็นจริงในประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่มักจะไม่เป็นจริงในประเทศด้อยพัฒนา ทำให้ทฤษฎีที่นำเสนอไม่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยเท่าที่ควร ความไม่สมจริงของสมมติฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ดูเหมือนจะไม่ร้ายแรงเท่ากับจิตสำนึกของนักวิชาการผู้เสนอทฤษฎี โดยเหตุที่นักเศรษฐศาสตร์ผู้เสนอทฤษฎีส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีเชื้อสายแองโกลแซกซัน ซึ่งเติบโตขึ้นในสภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจ ที่แตกต่างไปจากสังคมไทย จึงเป็นการยากที่ทฤษฎีที่นำเสนอเหล่านี้ จะเหมาะสมกับสังคมไทย นอกจากนี้ การที่ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตะวันตกในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญแก่โครงสร้างอำนาจทางการเมือง โครงสร้างชนชั้นในสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี และค่านิยมของสังคม ในการวิเคราะห์พฤติกรรมทางเศรษฐกิจ ยังผลให้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เป็นจำนวนมาก ไม่เป็นประโยชน์ที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับเศรษฐกิจไทย